

80. výročí amerického náletu na Prahu 25. března 1945

25.3.2025 - Jiří Rajlich | Vojenský historický ústav Praha

První, víceméně nahodilý odhoz pum na elektrárnu v Holešovicích 15. listopadu 1944 měl jen epizodní charakter. Naopak druhý, ze 14. února 1945, při němž byla těžce postižena civilní zástavba především na Novém Městě a Vinohradech, ale také v Nuslích, Vršovicích, Podolí, na Smíchově a v Radlicích, budí dosud velké kontroverze. Jednak proto, že šlo o jeden z četných válečných omylů, ale především proto, že co do počtu lidských obětí byl nejtragičtější (viz článek ZDE).

Oproti tomu třetí nálet z 25. března 1945, který postihl průmyslovou oblast v severovýchodním cípu české metropole, byl jediný z nich plánovaný a byl zaměřen proti vojensky důležitým cílům. Současně šlo o jednu z posledních rozsáhlejších operací americké 15. letecké armády, operující ze základen v jižní Itálii.

Za datum útoku byla zvolena právě Květná neděle, aby byly omezeny ztráty mezi českým dělnictvem napadených průmyslových závodů. Přestože útok byl z vojenského hlediska hodnocen jako úspěšný, ztráty mezi civilním obyvatelstvem Prahy a přilehlých obcí byly ovšem i v tomto případě poměrně vysoké.

Cílů bylo několik

Prioritním cílem byl totiž průmyslový komplex v Libni a Vysočanech, kde se nacházela největší koncentrace zbrojního průmyslu v hlavním městě. Šlo především o provozy Českomoravských strojůren, tj. ČKD (za války BMM - Böhmische-Mährische Maschinenfabrik). Vedle dalšího tehdy vyráběly zejména známé stíhače tanků Jagdpanzer 38 Hetzer, které na frontách představovaly vysoce efektivní bojový prostředek. V roce 1944 jich pražská ČKD vyexpedovala přes 1200 kusů a jejich produkce měla v budoucnu nabrat ještě vyšší obrátky (kromě toho je vyráběla také plzeňská Škodovka). Málo známo je, že právě z toho důvodu plánovala 15. letecká armáda vyřazení ČKD již na 30. říjen 1944. Akci však tehdy zhatilo nepříznivé počasí (psali jsme o tom v Historii a vojenství č. 4/2011).

Dalším cílem pro 25. březen 1945 byla vysočanská letecká továrna Aero, produkující tehdy především stovkové série dvoumotorových víceúčelových letounů Siebel Si 204D. Ty ostatně vyráběla také ČKD.

Kromě toho se na seznam cílů dostalo ještě několik letišť. V první řadě šlo o nedalekou leteckou základnu Luftwaffe ve Kbélích (kde americký letecký fotoprůzkum před náletem zjistil 130 letounů různých typů) a o přilehlé letiště Letňany (zjištěno 45 letounů). Další útočná vlna měla vyřadit letiště a leteckou továrnu v západočeském Chebu (kde bylo zjištěno 20 až 30 strojů). Podle původního operačního rozkazu mělo být zničeno také letiště v pražské Ruzyni, ale nakonec bylo od tohto záměru prozatím upuštěno.

S ohledem na množství a důležitost cílů byl k útoku na české země vyčleněn dosud nejvyšší počet letounů americké 15. letecké armády. Z celkem 1033 vyslaných bylo 696 čtyřmotorových bombardovacích (z toho 528 připadalo na typ B-24 Liberator a 168 bylo strojů B-17 Flying Fortress) a 337 doprovodných stíhacích (189 jednomotorových typu P-51 Mustang a 148 dvoumotorových P-38 Lightning). Ovšem část strojů se kvůli technickým potížím, ztrátě orientace a jiným důvodům

nakonec útoku nezúčastnila.

Bombardování

Jako první dorazilo nad Čechy celkem 135 Liberatorů od 47. bombardovacího křídla (47th Bombardment Wing), jejichž cílem bylo na chebské letiště. Mezi 11.36 a 11.47 hodinami opustilo útroby pumovnic strojů od podřízené 98., 376., 449. a 450 bombardovací skupiny dohromady 791 kusů 500liberních (227kilogramových) pum a 6485 kusů 20liberních (9kilogramových) tříštivých bomb. Fotoprůzkumný F-5 Lightning přinesl následujícího dne snímky, z nichž bylo zřejmé, že - vedle dalších vážných škod - bylo v Chebu zničeno celkem čtrnáct a poškozen patnáctý letoun. Skoro z poloviny šlo o proudové Messerschmitty Me 262 Schwalbe, zbytek představovaly převážně velké bombardovací Heinkely He 177 Greif a dvoumotorové noční stíhačky He 219 Uhu. Šlo o moderní typy vyráběné, nebo představované v blízké Flugzeugwerke Eger, již chebské letiště Oberschön sloužilo jako tovární. Kromě toho si bombardování vyžádalo mnoho desítek lidských obětí - jednak z řad místních chebských Němců, ale také mezi zahraničními dělníky a válečnými zajatci, nasazenými v továrně.

V okamžicích, kdy poslední pumy dopadaly na Cheb, tak se první začaly sypat na severovýchodní cíp Prahy. Mezi 11.47 a 12.09 celkem 143 Liberatorů 304. bombardovacího křídla (454., 455., 456. a 459. bombardovací skupina) svrhlo celkem 753 kusů těžkých 1000liberních (454kilogramových) bomb na továrny v Libni a Vysočanech. Po vyhodnocení průzkumných fotografií dospěli američtí zpravodajští důstojníci k závěru, že tři skupiny svrhly pumový koberec na libeňské závody ČKD (odtud také anglický název cíle „Liben Tank Works“, jak je Kolbenka produkující Hetzery definována v amerických dokumentech), přičemž došlo k těžkému poškození jejich severovýchodní části, a jedna skupina bombardovala vysočanské Aero, kde bomby zapálily jihovýchodní část továrního komplexu.

K útoku na letiště Kbely bylo určeno nejvíce bombardérů. Jednalo se o 168 Flying Fortressů z 5. bombardovacího křídla (2., 97., 99., 301., 463. a 483. bombardovací skupina) a 96 Liberatorů ze 49. bombardovacího křídla (451. a 484. bombardovací skupina). Mezi 12.03 a 13.38 nakonec svrhlo na toto letiště 53 851 kusů 20tiliberních bomb (9kilogramových) celkem 160 Flying Fortressů a 48 Liberatorů (dalších osm Fortressů a třináct Liberatorů se vrátilo předčasně a náletu se nezúčastnilo).

Zbýlých 34 Liberatorů 451., 461. a 484. skupiny nemohlo kvůli chybě jednoho z bombometčků a hustému kouři po bombardování nálet uskutečnit. Na zpáteční cestě proto mezi 12.50 a 13.38 hodinou zaútočily na náhradní cíl, jímž bylo letiště v rakouském Welsu.

K útoku na letiště Letňany vyčlenilo americké velení 144 Liberatorů od 55. bombardovacího křídla, krytých 49 Mustangy od 52. stíhací skupiny. Z tohoto svazu ovšem na Letňany mezi 12.16 a 13.20 zaútočilo jen 97 Liberatorů (od 464., 465. a 485. bombardovací skupiny), které svrhly 20 670 kusů dvacetiliberních (9kilogramových) bomb. Průzkum hlásil, že poškodily letové dráhy Sever a Severozápad, přičemž část nákladu poškodila nedaleké vojenské letiště ve Kbelích a také tovární letiště v Čakovících, kde Avia vyráběla cvičná Arada Ar 96B a jejich náhražkovou variantu Ar 396.

Zatímco devět z vyslaných Liberatorů se z různých, převážně technických důvodů muselo předčasně vrátit na základnu, zbylé z různých důvodů bombardovaly náhradní či příležitostné cíle v Rakousku (letiště Wels a nádraží Klagfurt) a severní Itálii (letiště Udine).

Následky útoku

Průzkumné Lightniny, z nichž první pořídil snímky bezprostředně po náletu a druhý následujícího dne, přinesly fotografie, z nichž byl zřejmý celkový rozsah škod, které pumy napáchaly na letištích

Kbely, Letňany a Čakovice (škody na něm jsou evidentně přičteny ke škodám na nedalekém letňanském letišti). Vedle poničených vzletových drah, hangárů, dílen a dalších letištních budov mělo být na těchto třech pražských letištích vyraženo celkem 139 německých letounů, z toho 88 bylo vyhodnoceno jako zničených a zbylých 51 jako poškozené. Američtí zpravodajci se domnívali, že šlo především o stroje, určené pro jednotky na východní frontě. Ve skutečnosti většina z nich náležela k výcvikovým jednotkám, nebo k bombardovacím, stíhacím a nočním stíhacím útvarům, které zde procházely bojovým přeškolením. Některé zcela patrně ještě ani nebyly nikomu přiděleny, neboť šlo o zbrusu nově vyrobené stroje, které na pražských letištích procházely zálety.

Německé prameny americký úspěch proti trojici pražských letišť vůbec nezpochybňují. Dokonce uvádějí ještě poněkud vyšší počet vyražených strojů – celkem 144, z nichž zničeno bylo 30 a poškozeno 114. Bližší ukazuje tabulka.

Letouny zničené a poškozené na letištích Kbely a Letňany (vč. Čakovic) při náletu 25. 3. 1945

typ letounu	podle amerického vyhodnocení	podle německých záznamů				
zničeno	poškozeno	celkem	zničeno	poškozeno	celkem	
Messerschmitt Bf 110	37	9	46	4	40	44
Messerschmitt Me 410	1	-	1	-	1	1
Junkers Ju 52	2	-	2	2	-	2
Heinkel He 111	1	-	1	-	1	1
Heinkel He 177	5	3	8	5	2	7
Messerschmitt Bf 109	10	19	29	11	52	63
Messerschmitt Bf 108	-	-	-	1	-	1
Focke Wulf Fw 190	-	-	-	-	1	1
jednomotorové stíhačky bez typového určení (pravděpodobně Bf 109, Bf 108 a Fw 190)	16	12	28	-	-	-
Junkers Ju 88	8	4	12	6	13	19
Siebel Si 204	6	4	10	1	3	4
Focke Wulf Fw 58	1	-	1	-	1	1
letoun střední velikosti bez typového určení (pravděpodobně Ju 88, Si 204 nebo Fw 58)	1	-	1	-	-	-
celkem	88	51	139	30	114	144

Útoky na letiště byly tedy hodnoceny jako úspěšné a stejně tak tomu bylo v případě dalších primárních cílů, tj. závodů ČKD, Aero a několika desítek dalších průmyslových podniků. Mezi ty další libeňské, které nálet buď zničil, nebo poškodil, náležela například elektrotechnická továrna Hawe, mostárna a továrna na stroje bratří Prášilů, továrna na jemné kůže Siwo, továrna na kovové zboží Grodecký a Polák, hlavní sklady firmy Julius Meinl, továrna na celuloidové zboží A. Novotný. Krom toho pumy poškodily nádraží Horní Libeň i nádražní budovy.

Ve Vysočanech bomby zničily nebo poškodily například továrnu na stroje a slévárny K. Novotný, továrnu na drátěné ploty M. Wilhelm, továrnu na čerpadla Hejduk a Faix, skladiště minerálních olejů Vacuum Oil Company, parní mlýny Odkolek, chemickou továrnu F. Otto, továrnu na barvy Fistag, továrnu na průmyslové laky Tebas, továrnu na nábytek M. Gerstl, továrnu na překližky R. Jirát, továrnu barevných kříd S. Staffen, Vejnarovu parní prádelnu, továrnu na nástroje Servotechna, továrnu na lučebniny a léčiva Medica, lučební továrnu F. Židlický, továrnu rozhlasových přístrojů Marconi, továrnu na žitnou kávu O. Vitáček aj.

Klíčová výroba stíhačů tanků Hetzer byla omezena natolik razantně, že po útoku stačily kapacity libeňského ČKD k dokončení necelé desítky Hetzerů. Přinejmenším pět desítek dalších rozpracovaných kusů muselo být z trosk továrních hal přesunuto do vojenského výcvikového prostoru v Milovicích, kam pak část zaměstnanců ČKD musela dojíždět a pokoušela se zde stroje dodělat.

Tak, jak to při velkých náletech podobného typu bylo ovšem takřka pravidlem, bomby bohužel nedopadaly pouze na vojensky důležité nebo průmyslové cíle, ale i na okolní obytné čtvrti. Došlo přitom k poměrně velkým ztrátám mezi civilním obyvatelstvem. Příčinou byly jednak chyby navigátorů, ale také dým z předchozích zásahů omezující viditelnost a v neposlední řadě rovněž nouzové shozy. Z toho důvodu dopadaly pumy i na katastrální území některých přilehlých mimopražských obcí na Mělnicku, Čelákovicku, Neratovicku, Nymbursku, Roudnicku, Litoměřicku aj.

Dobová statistika zaznamenala celkem 86 zničených a 372 poškozených obytných domů ve Vysočanech, Libni, Hloubětíně, Holešovicích, na Proseku a na Střížkově, ale také v přilehlých Hrdlořezích, Malešicích. Nejnovější výzkumy Evy Skalické z Archivu hlavního města Prahy však hovoří o ještě větších škodách na pražské městské zástavbě. Různou měrou mělo být postiženo celkem 1562 domů. Ukazuje to následující tabulka, k níž je ovšem třeba dodat, že zahrnuje pouze čtvrti, které náležely k Praze v jejím tehdejší územním rozsahu. Další pumy působily zkázu i v tehdy ještě mimopražských Letňanech, Kbelích, Čakovcích, Satalicích, Kyjích, ve Vinoři, Dáblicích, Horních Počernicích, dále ve Chvalech, Radonicích, Svěmyslicích a v řadě dalších lokalit.

Škody na pražských domech při náletu 25. března 1945

	zničeno úplně	velmi těžce poškozeno	těžce poškozeno	lehce poškozeno
Praha IX - Vysočany	32	34	52	493
Praha VII - Libeň	39	26	61	522
Praha VIII - Střížkov	9	7	5	172
Praha IX - Prosek	-	2	-	46
Praha IX - Hloubětín	-	1	-	29
Praha VII - Holešovice	-	-	-	32
celkem postiženo domů 80		70	118	1294

Podobně je tomu i v případě lidských ztrát. Dlouhou dobu – na základě dobové závěrečné zprávy – se obvykle uvádělo, že při náletu přišlo o životy celkem 370 osob a 416 utrpělo zranění na území celé Prahy. Rozhodně ovšem nešlo o cifry konečné, protože jen v nejhůře postižené Libni a Vysočanech ponáletové zprávy uvádějí 253 osob zahynulých a 417 zraněných.

Na bezprostřední sousedství vojenského letiště doplatily relativně malé Kbely (které tehdy ještě

nepatřily k Praze). Zahynulo zde 117 lidí a dalších 184 bylo zraněno, přičemž byly zasaženy tři čtvrtiny kbelských obytných domů. Zdejší vysoké ztráty byly do značné míry přičítány zkušenostem vnitřní Prahy z náletu 14. února 1945. Tehdy byly použity především velké 500liberní pumy, jimž neodolaly ani některé kryty, takže lidé takové ochraně přestávali důvěřovat. Proto hledali spásu nikoli v krytech a sklepeních, nýbrž v útěku do polí. Tam je však dostihly střepiny ze záplavy menších 20liberních střepinových bomb, které byly určeny pro letouny parkující na kbelské a letňanské základně. Z podobných důvodů byla těžce postižena i Vinoř (připojená k Praze až v roce 1974), kde nezůstal netknutý snad ani jediný dům. Celkem 180 jich podlehló zkáze a zbylých přibližně 350 utrpělo poškození různě velkého rozsahu. V malé obci zahynulo 49 lidí, 70 utrpělo těžká a 220 lehká zranění.

Nejnovější výzkumy Michala Plavce a Filipa Vojtáška, kteří se zaměřili i na takové škody v mimopražských obcích, hovoří o ještě větších celkových materiálních škodách i lidských ztrátách, které nálet přinesl. Zničeno nebo různou měrou poškozeno bylo dohromady kolem 3360 domů a budov jak v Praze, tak i v jejím okolí, přičemž zahynulo celkem 562 osob a dalších 1027 utrpělo zranění. Nelze vyloučit, že nejde o zcela konečný účet za poslední americké bombardování Prahy, k němuž došlo právě před sedmdesáti lety.

Jiří Rajlich

Tomuto bombardování se věnuje také další díl projektu portálu Novinky.cz **1945 - Rok osvobození** poutavým způsobem přibližuje důležité i některé méně známé aspekty posledního roku války i týdny po jejím konci. Díky spolupráci s **Vojenským historickým ústavem Praha** představí i použité zbraně. V tomto díle historik VHÚ Praha Tomáš Jakl představí stíhač tanků Hetzer, který je vystaven ve Vojenském technickém muzeu Lešany.

<https://www.vhu.cz/80-vyroci-americkeho-naletu-na-prahu-25-brezna-1945>